ज्यो॰त॰। "निःसाध्वसत्वं प्रागल्भ्यम्" सा॰ उक्ते २भयशून्यत्वरूपे स्त्रीणां सात्त्विकभावभेदे च।

प्रागुदीची स्त्री प्राच्या उदीच्या अन्तराला दिक् त॰म॰। पूर्वोत्तरदिशोरन्तरालायां दिशि विदिशि ईशानकोणे।

प्राग्ज्योतिष पु॰कामरूपदेशे हेमच॰। तत्र पूर्वं नरकासुरस्य पुरी आसीत् यथा कालिका॰ १७अ॰ "करतोया यत्र गङ्गा पूर्वभागावधिस्थिता। यावल्लक्षितकान्तास्ति तावद्देशं पुरं तव। तत्र देवी महामाया योगनिद्रा जगत्प्रसूः। कामाख्यारूपमास्थाय सदा तिष्ठति शोभना। तत्रास्ति नदराजोऽयं लौहित्यो ब्रह्मजः सुतः। तत्रैव दश दिक्पालाः स्वे स्वे पीठे व्यवस्थिताः। तत्र स्वयं महादेवो ब्रह्मा वाऽहस्त(हरिच)र्वदा। चन्द्रः सूर्यश्च सततं वसेत् तत्रैव पुत्रक!। सर्वे क्रीडार्थमायाता रुद्रस्देशसत्तमम्; तत्र श्रीः सर्वतो भद्रा भोग्यमत्र सदा भवेत्। अत्रैव हि स्थितो ब्रह्मा प्राङ् नगरं ससर्ज ह। ततः प्राग्ज्योतिषाख्येयं पुरी शक्रपुरीसमा। अत्र त्वं वस भद्रन्ते अभिषिक्तो मया स्वयम्"। नरकं प्रति भगवदुक्तिः। द्वापरे तत्र भगदत्तो नृप आसीत् यथोक्तम् "नरेण सहितः सर्वैः प्राग्ज्योतिषिपुराद्वसन्। यत्र राजा महानासीद्भगदत्तो विशाम्पतेः!" भा॰स॰२९अ॰।

प्राग्भक्त न॰ सुश्रुतोक्ते भक्तभक्षणात् प्राक्कालरूपे औषधसेवनकालभेदे "अत ऊर्ध्वं दशौषधकालान्वक्ष्यामः। तत्र निर्भक्तं१ प्राग्भक्तं२मध्योभक्तं३ मध्येभक्तं४मन्तराभक्तं५ सभक्तं६ सासृङ्गं७ सुकुर्सुकुर्यं (सभक्तमभक्तं वा) ८ग्रासान्तरं९चेति दशौषधकालाः" इत्युपक्रमे "प्राग्भक्तं नाम यत्तु प्राग्भक्तस्योपयुज्यते। शीघ्रं विपाकमुपयाति बलं न हिंसादल्पाहृतं न च सुकुमारेदमाश्रितेति। प्राग्भक्तसेवितमयो बलमादधाति दद्यात् दृढमिशुभोदवराङ्गनाभ्यः"।

प्राग्भार पु॰प्रकृष्टो भारः प्रा॰स॰। १उत्कर्षे २पर्वतभागे "मांसलस्त्रिकपङ्क भग्नभारः" प्रबोधचन्द्रोदयः। ३पर्वताग्रभागे त्रिका॰। प्राग्भाव तत्रार्थे त्रिका॰ पाठान्तरम्। [अमरः।

प्राग्वह त्रि॰ प्राग्ये प्रकृष्टाग्ये स्त्रियतेऽसौ सु-अप्। श्रेष्ठे

प्राग्राट न॰ प्राग्ये अटति अट-अच्। अचनदन्ति (पातखादर) त्रिका॰।

प्राग्र त्रि॰ प्रकर्षेणाग्ये भवः यत्। श्रेष्ठे अमरः।

प्राग्वंश पु॰ प्राक् वंशः उपलोकवलभानादिशब्दादयोऽस्य। इविर्ष्टेहात् पूर्वभागस्थे यजमानादिस्थितवेदे अमरः। २विष्णौ च "प्राग्वंशो वंशवर्द्धनः" विष्णुसं॰। "अस्यस्य वंशः पाश्चात्यः अस्य तु वंशः प्रपञ्चः प्रागेव न पाश्चात्यः" भा॰।

प्राग्वचन न॰ प्रागुक्तं वचनम्। मन्वादिभिः पूर्वोक्ते वचने। "यथोक्तमेतद्वचनं प्रागेव मनुना पुरा। प्रागिदं वचनं प्रोक्तमतः प्राग्वचनं विदुः" भा॰ शा॰ १२१अ॰।

प्राग्वत् अव्य॰ प्रागिव वति। पूर्वदेशकालतुल्ये। [हेमच॰।

प्राघात पु॰ प्राहन्यतेऽत्र प्र+आ+हन-आधारे घञ्। युद्धे

प्राघार पु॰ प्र+घ-घरणे भावे घञ् दीर्घः। यज्ञादौ वह्नेरुपरि घृतादेःघरणे अमरः।

प्राघुण पु॰ प्र+आ-घुण-अ। अतिथौ त्रिका॰।

प्राघुणिक पु॰ प्रघुण+स्वार्थे ठक्। अतिथौ [तिथौ हेमच॰

प्राघूर्णिक पु॰ प्र+आ+घूर्ण-भावे घञ् तत्र साधु ठञ्।

प्राङ्ग न॰प्रकृतं प्रकटं वाङ्गमस्य प्रा॰ब॰। १पश्चवाद्ये मन्दर॰ २प्रकटदेहवृते त्रि॰ स्त्रियां स्वाङ्गत्वात् ङीष्।

प्राङ्गण न॰ प्रकटमङ्गनं पूर्व॰ अलम्। १स्वहभूमौ मन्दर॰ (उठान) २अजिरे १पश्चवाद्ये च हेमच॰ "अभद्रं सूर्यवेधं प्राङ्गणञ्च तथैव च" ब्रह्म॰वै॰ज॰ख॰१०१अ॰उक्तेः तस्य सूर्यविद्धत्वमशुभम्। पूर्वपश्चिमायतत्वे हि तस्य सूर्यविद्धत्वं दक्षिणोत्तरायतत्वे च चन्द्रविद्धत्वमिति भेदः।

प्राङ्न्याय पु॰ "आचारेणावसन्नोऽपि पुनर्नैवते यदि। सोऽभिधेयो जितः पूर्वं प्राङ्न्यायस्य स उच्यते" इत्युक्ते व्यवहारविषये उत्तरभेदे १०९॰ पृ॰ दृश्यम्।

प्राङ्मुख त्रि॰ प्राक् पूर्वदिक्स्थं मुखमस्य। पूर्वदिङ्मुखे स्त्रियां ङीप्। यत्र विशेषो नोक्तः तत्र प्राङ्मुखत्वं आश्वलायनगृह्यसूत्रादौ दृश्यम्।

प्राच् अव्य॰ प्राचि सम्प्रत्यर्थे अचि तस्य लुक्। प्राचीत्यर्थे।

प्राच् त्रि॰प्र+अञ्च-क्विप्। पूर्वे १दिशे २काले च ३दिशि स्त्री ङीप्। ४पूज्यपूजयोरन्तरालदिशि स्त्री "यत्रैव भातुस्तु वियत्सु देति प्राचीति तां वेदविदो वदन्ति। तथा पुरः पूजकपूज्ययोश्च सदागमज्ञा प्रवदन्ति तन्त्रे" ति॰त॰ धृतवाक्यम्। एतच्च "शिवपूजाव्यतिरिक्तविषयम्" वाचस्पतिमिश्राः। इकन्तत्वात् वा टाप्। "प्राचालिङ्गम्" ऋ॰ १।१४०।२। "प्राचामन्युः" ऋ॰८।१।९ "प्राची वै देवी दिक् पुरस्ताद्वै देवाः, प्रत्यञ्चो मनुष्यास्तानुपाश्रिताः तस्मात्तेभ्यः प्राङ्तिष्ठन् जुहोति" शत॰ ३।१।१।६

प्राच पु॰प्र+आ+चक्ष-भ्रतौ वा॰ड। १प्रकर्षेण रक्षके "प्राचो-